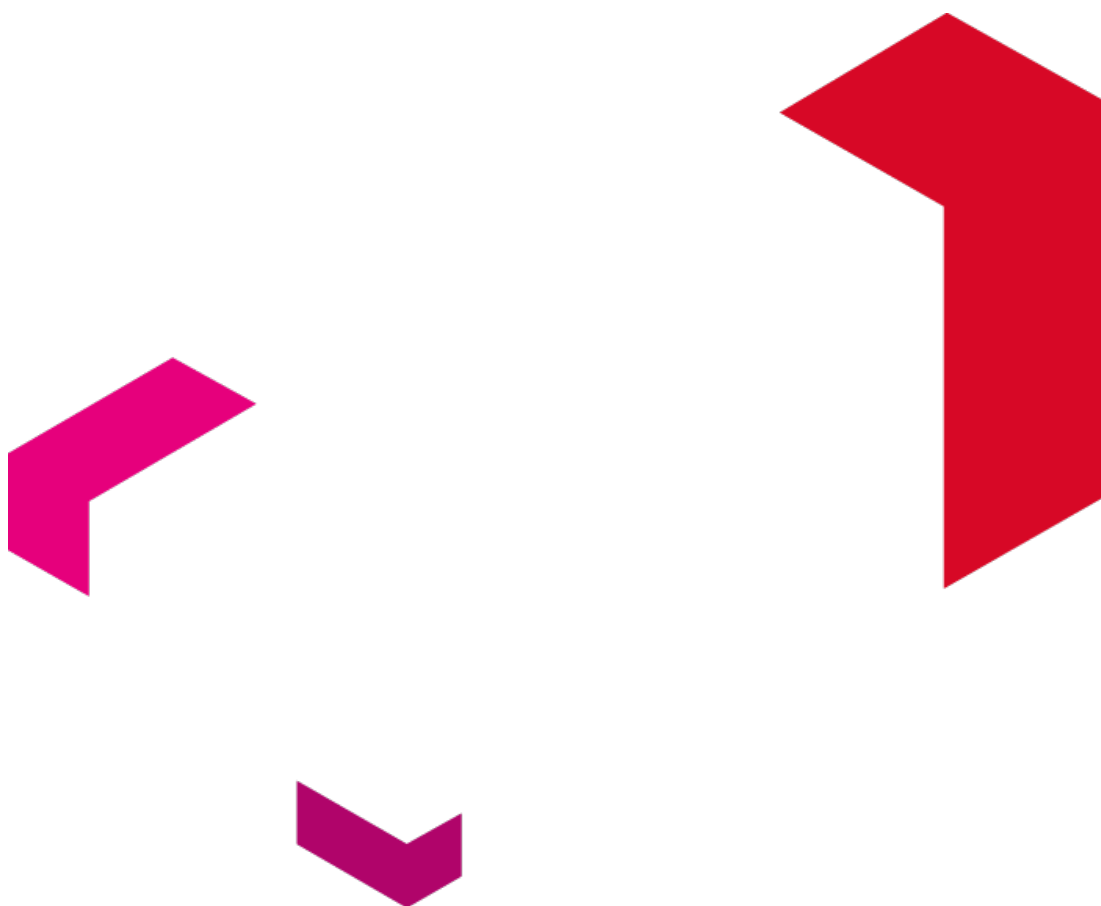

Den kommunala vuxenutbildningen - en ny chans på riktigt

Vuxenutbildningen öppnar nya dörrar

Den svenska vuxenutbildningen är en fantastisk tillgång för vårt land. Varje år ger den hundratusentals människor möjlighet att sätta nya mål för sitt liv och växa som individer. För många är vuxenutbildningen en viktig andra chans - en möjlighet att ta igen förlorad studietid och fortsätta vägen mot sitt drömyrke. SFI-undervisningen spelar en avgörande roll i att möjliggöra fortsatta studier och öppna dörrar till arbetsmarknaden. Språket är nyckeln till integration och att kunna erbjuda riktigt bra svenskundervisning till de som kommer till Sverige är en av de viktigaste aspekterna för att vår integration ska vara framgångsrik.

Men trots att vuxenutbildningen är en av våra största skolformer prioriteras den inte i den skolpolitiska debatten och verksamhetens olika delar behandlas ofta styvmoderligt. Vår medlemsenkät visar en verksamhet där många lärare trivs och känner mening, men också där administrativa åtaganden skjuter i höjden, den höga omsättningen på elever gör det svårt att planera arbetet och bristen på behöriga lärare är akut.

Vuxenutbildningen måste bli en mer attraktiv arbetsplats. Här är ett axplock av de förändringar vi vill se:

1. Minska arbetsbelastningen. 3 av 4 lärare upplever att arbetsbelastningen har ökat de senaste tre åren och varannan lärare tycker att arbetsbelastningen har ökat ganska eller väldigt mycket. Renodla läraruppgdraget och lyft bort administrativa sysslor från lärarnas bord!
2. Gör vuxenutbildningen mer likvärdig över hela landet, med begränsningar för hur ofta nya elever kan tas in och en större tydlighet i samordningen med andra myndigheter. Det skapar en lugnare och mer strukturerad undervisningssituation för eleverna och underlättar lärarnas pedagogiska ansvar.
3. Se till att de behöriga lärarna inom komvux och SFI blir fler. Tillsätt fler utbildningsplatser på lärarutbildningarna för vuxenutbildning, låt fler lärarutbildningar innehålla vuxenpedagogik och gör det lättare för utbildade lärare att behörighetskomplettera sina studier för att kunna arbeta med vuxna elever.
4. Satsa på de lärare som finns. Lärarna inom vuxenutbildningen bör självklart få del av de statliga satsningar på löner och karriärtjänster som kommit många andra lärargrupper till del.

Det är aldrig för sent att lära sig nya saker och ta nya steg i livet. Menar vi allvar med bildningsuppdraget och med att ge människor en andra chans måste rimliga förutsättningar säkras. Så kommer fler få chansen – och lyckas.

Johanna Jaara Åstrand
Ordförande Lärarförbundet

Sammanfattning av enkäten

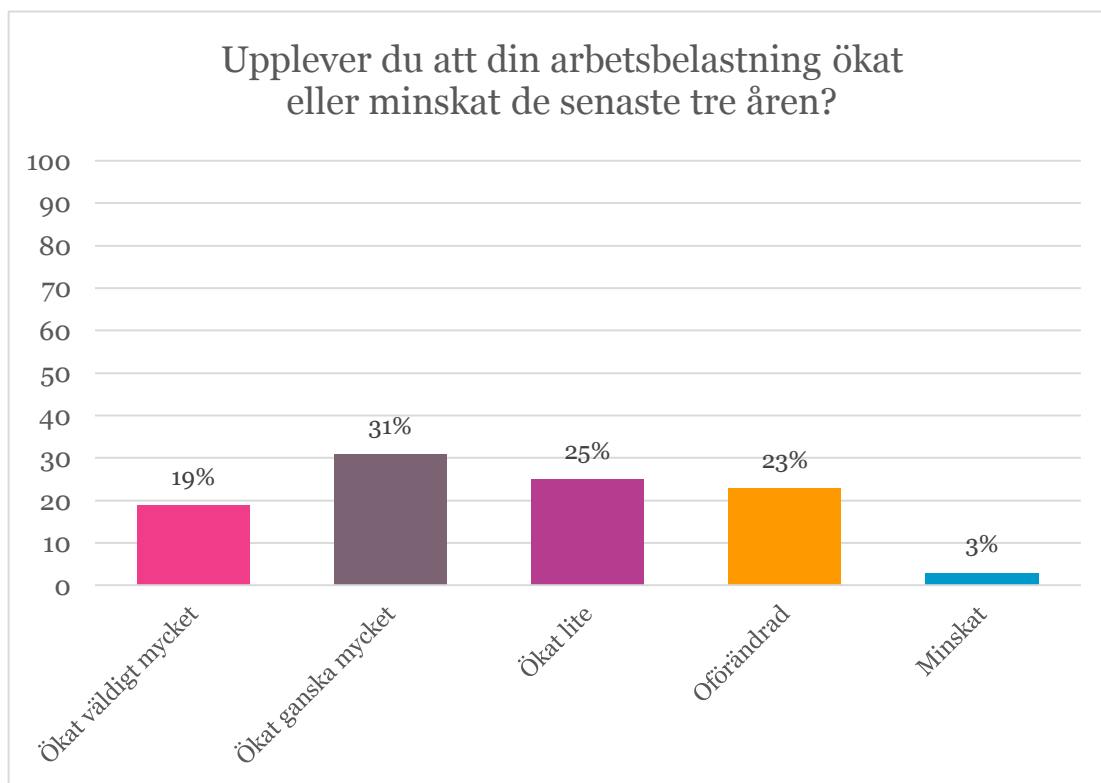
Idag arbetar drygt 9 000 lärare inom kommunal vuxenutbildning. Av dessa arbetar drygt 5 000 lärare på grundläggande och gymnasial nivå och knappt 4 000 inom SFI. Ungefär 400 arbetar inom särskild utbildning för vuxna.

Denna rapport bygger på en medlemsenkät där drygt 500 lärare inom kommunal vuxenutbildning svarat på frågor om sin arbetssituation.

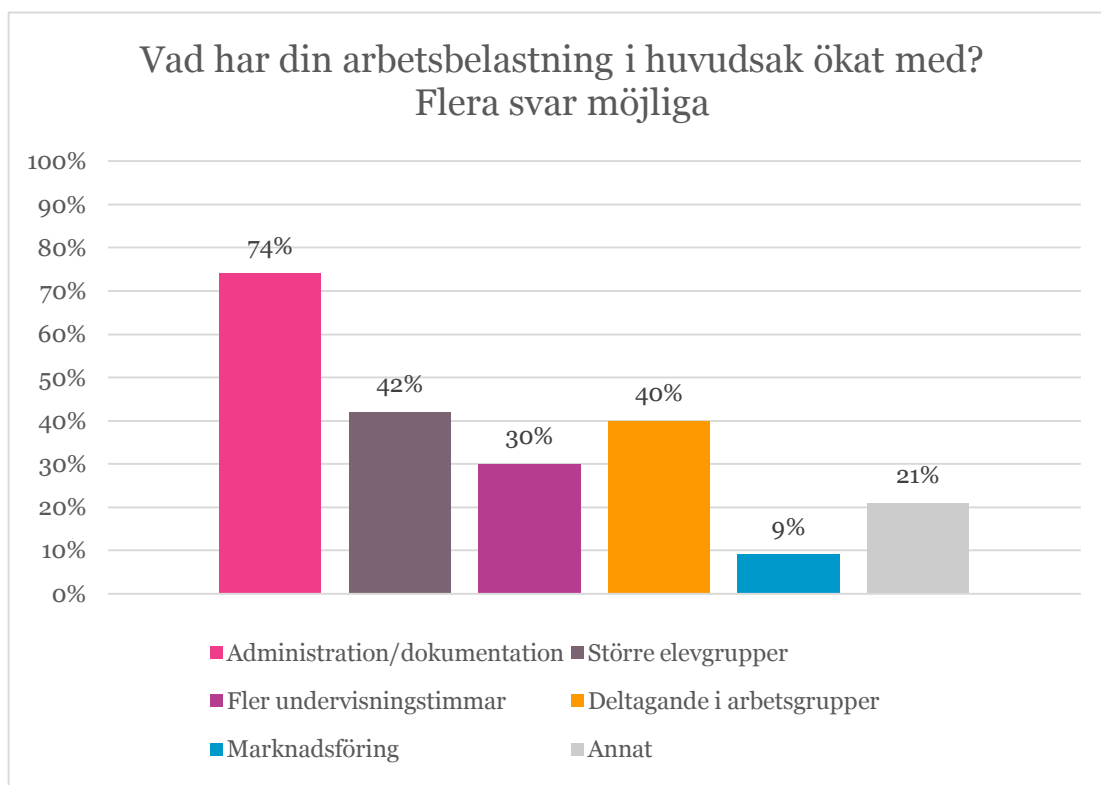
- 3 av 4 lärare upplever att arbetsbelastningen ökat de senaste tre åren. Varannan lärare tycker att arbetsbelastningen ökat ganska eller väldigt mycket
- Administration och dokumentation är främsta orsaken till den ökade arbetsbördan
- Bara 7 procent av lärarna upplever att de alltid har tillräckligt med tid att planera och/eller följa upp verksamheten på det sätt de skulle vilja. Nästan var tredje lärare säger att de sällan eller aldrig har tid att göra det
- Antalet undervisningstimmar en elev får i ett ämne skiljer sig mycket åt mellan kommunerna. Inom grundläggande och gymnasial vuxenutbildning uppger knappt 2 av 10 lärare att en heltidskurs i deras ämne på deras skola definieras som 1-5 timmars undervisning i veckan. 4 av 10 lärare uppger att heltid på deras skola definieras som 15 timmar i veckan eller mer
- 85 procent av SFI-lärarna arbetar på en skola som tar emot nya elever en gång i månaden eller oftare. 4 av 10 SFI-lärare arbetar på en skola som tar emot nya elever ungefär en gång i veckan
- Många lärare upplever det ständiga flödet av elever som ett stort problem. Nästan 3 av 4 SFI-lärare ser den kontinuerliga antagningen av elever som den största utmaningen för undervisningen
- En tredjedel av lärarna inom SFI uppger att även bristen på behöriga lärare utgör en stor utmaning
- Endast 6 procent av lärarna är positiva till att den kommunala vuxenutbildningen läggs ut på entreprenad via upphandling. Av de som ser negativt på den kommunala upphandlingen anser drygt 3 av 4 att upphandlingen skapar osäkerhet i verksamhetens förutsättningar och planering

Arbetsbelastningen har ökat för de flesta

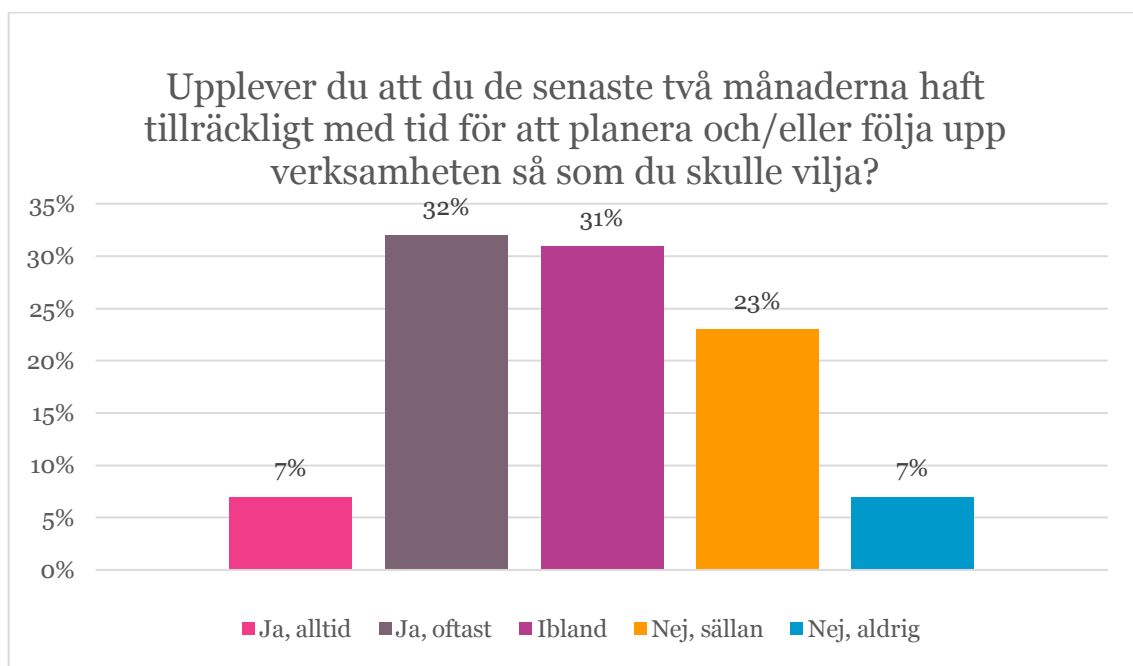
Ett av de största problemen som lärare inom kommunal vuxenutbildningen upplever är den ständigt ökande arbetsbelastningen. Hela tre av fyra lärare anger att arbetsbelastningen ökat under de senaste tre åren. Varannan lärare tycker att arbetsbelastningen ökat ganska eller väldigt mycket.

Det område som tydligast ligger bakom den ökade arbetsbelastningen är ökad administration och dokumentation. Det handlar om allt från att rapportera elevernas närvaro till Arbetsförmedlingen till att dokumentera elevernas kunskapsutveckling.

En majoritet av lärarna upplever att den höga arbetsbelastningen gör att de inte hinner med sina arbetsuppgifter. Bara 7 procent av lärarna upplever att de alltid har tillräckligt med tid att planera och/eller följa upp verksamheten. Nästan var tredje lärare säger att de sällan eller aldrig hinner med sitt jobb på det sätt de skulle vilja.

Viss administration och dokumentation är självklart nödvändig för en bra undervisning och för elevens utveckling men arbetet ska vara ett stöd för lärandet, inte något som stjälar lärarnas tid och ger mindre utrymme för kärnuppgiften. Lärare måste få tid att vara lärare.

”All administration äter tid som jag skulle behöva använda till mina elever”

Den höga arbetsbelastningen är inte bara ett problem för undervisningens kvalitet. Lärare hör också till de yrkesgrupper som har högst andel sjukskrivna i stressrelaterade sjukdomar och psykisk ohälsa. Med den skriande lärarbristen är det viktigt att vårda de lärare vi har och se till att de trivs och vill stanna i yrket.

Vi måste skapa en situation där lärare kan lägga sitt fokus på eleverna och på att utveckla undervisningen. Lärarförbundet driver därför att flera administrativa sysslor inom vuxenutbildningen - som till exempel IT-administration, närvarorapportering till Arbetsförmedlingen och blanketthantering som rör studiemedel - rimligen bör utföras av någon annan än läraren själv.

Elevgruppernas storlek bör ses över

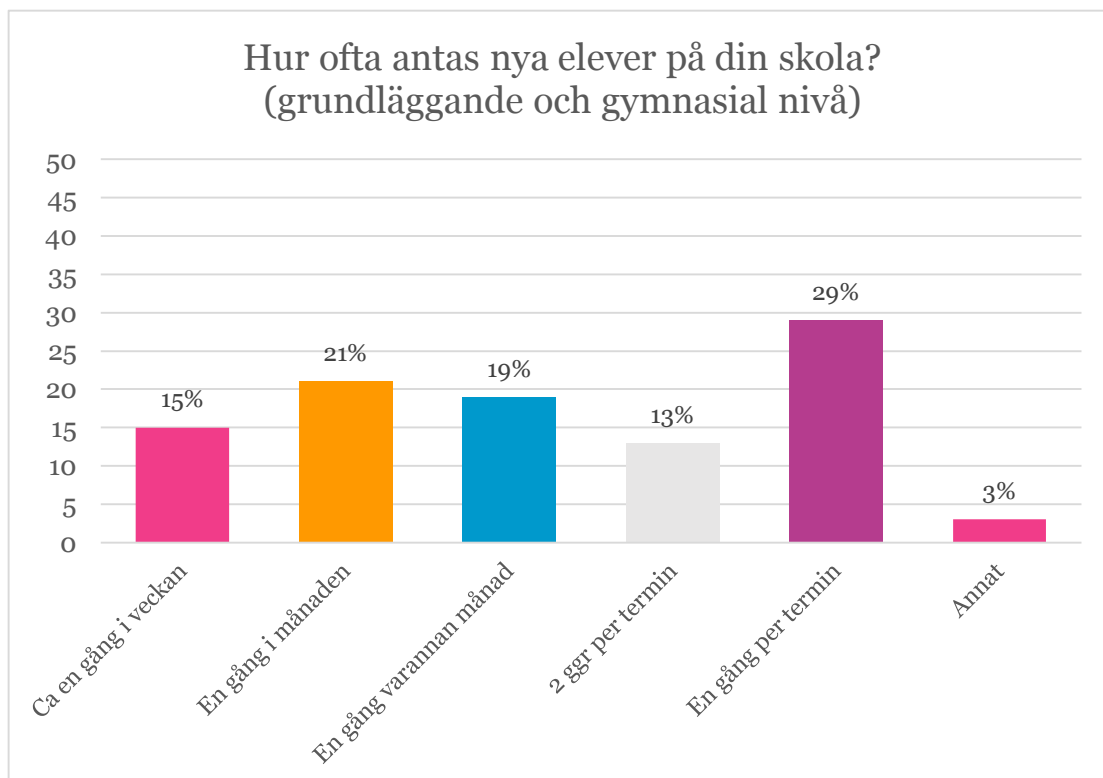
Mer än hälften av lärarna inom SFI upplever också att större elevgrupper lett till en ökad arbetsbelastning. För att ge lärarna mer tid till varje elev behöver antalet lärare öka. Läs mer under ”Bättre löneutveckling och fler behöriga kollegor”.

Tydligare struktur för antagning och kursupplägg ökar likvärdighet

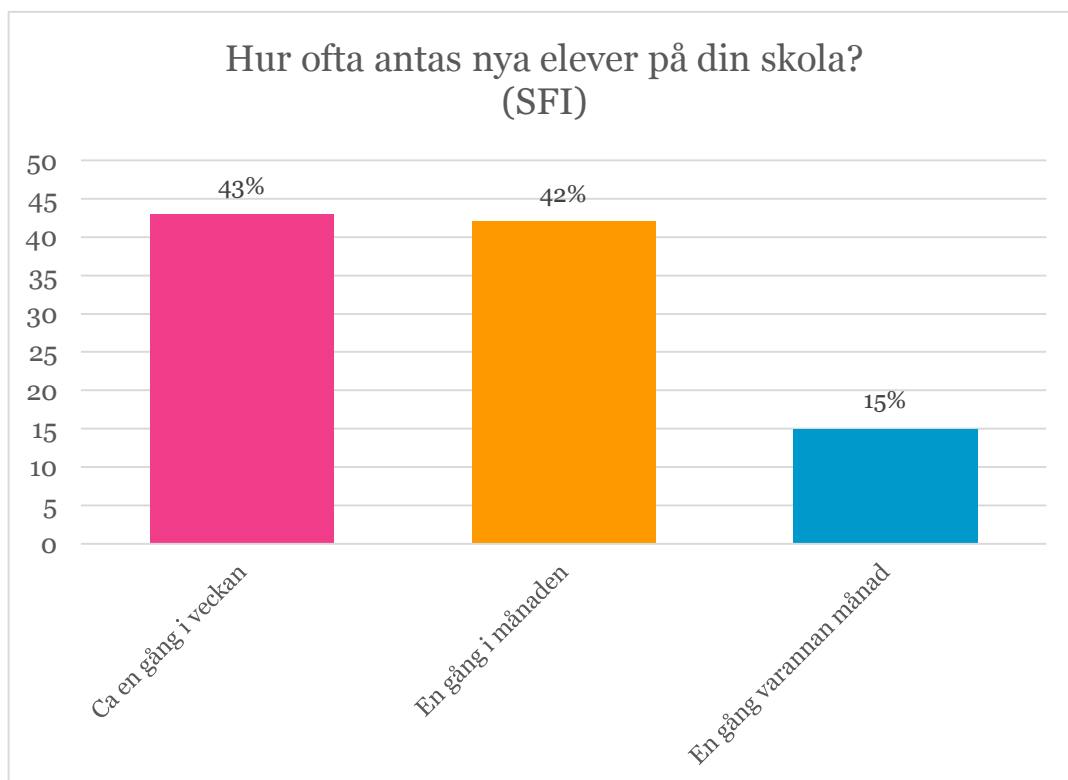
Många lärare tar emot nya elever varje vecka

Ett av målen för vuxenutbildningen är att vara flexibel utifrån elevernas behov. I många kommuner möts dessa krav bland annat genom en kontinuerlig antagning av elever. Detta innebär att eleverna kan påbörja sin kurs i princip när som helst. Det leder till ett ständigt inflöde av nya elever samtidigt som många elever slutar eller gör studieavbrott mitt i terminerna på grund av att de får jobb eller praktikplats eller byter kommun.

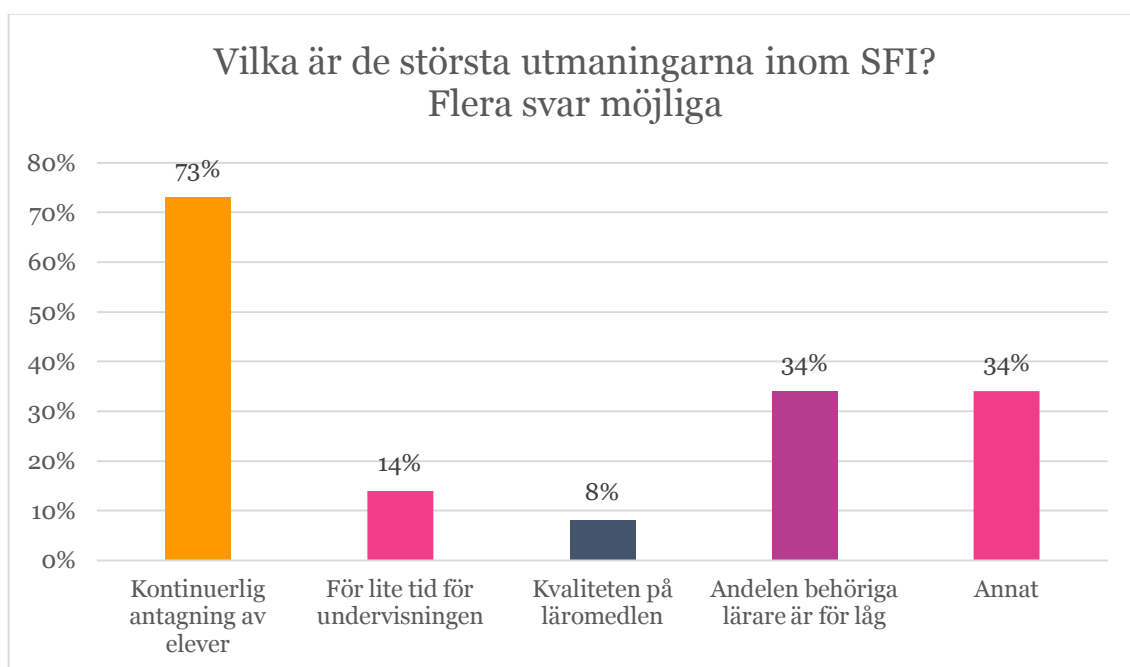
På grundläggande och gymnasial nivå varierar det mycket hur ofta skolorna tar emot nya elever. Drygt en tredjedel av lärarna arbetar på en skola där man tar emot nya elever en gång i månaden eller oftare. För en knapp tredjedel av lärarna tar skolan bara emot nya elever en gång i halvåret.

Inom SFI-undervisningen är problemet med kontinuerlig antagning större. Mer än 8 av 10 SFI-lärare (85%) uppger att de arbetar på en skola som tar emot nya elever en gång i månaden eller oftare. På fler än 4 av 10 skolor tar man emot nya elever ungefär en gång i veckan.

Många lärare upplever den ständiga omsättningen av elever som ett av de största problemen med att arbeta inom vuxenutbildningen. Bland SFI-lärarna i enkäten är det den största utmaningen med arbetet.

Lärarna vittnar om en rörig arbetssituation där de elever som gått längre i grupperna kommer i kläm eftersom lärarna ständigt måste fokusera på att få in de nya eleverna i arbetet.

"intag alldeles för ofta, det fyller på i introgruppen varannan vecka, då börjar man koncentrera sig på de "nya" och de "gamla" får inte mycket hjälp och stöd och undervisning"

"Stora grupper, svårt då det ständigt kommer in nya elever, för mycket administrativt arbete vid intag och gruppbyten mm."

Detta är en orimlig situation. Elevernas behov av att snabbt få läsa upp en gymnasiebehörighet eller få börja läsa svenska på SFI är viktig, men inte till priset av att utbildningens kvalitet urholkas och att lärarna får en ohållbar arbetssituation. Lärarna måste få tid och möjlighet att ge varje elev vad den behöver. I skollagen står att "Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål". Lärarförbundet vill därför att antagning till vuxenutbildningen bara ska ske vid fasta tidpunkter och högst en gång per månad.

Studierna ska prioriteras

Det är också viktigt att markera att tiden för studier är fredad och inte kan tas till annat. SFI-undervisningen är idag uppbyggd så att studierna ska kunna kombineras med andra aktiviteter som till exempel arbetslivsorientering eller praktik. I enkäten beskriver lärare hur elever inom SFI ibland inte hinner med sina studier när de samtidigt måste delta i andra aktiviteter, till exempel via Arbetsförmedlingen:

"Många elever skickas på andra aktiviteter av Arbetsförmedlingen på bekostnad av SFI, eleverna kan därför inte delta till 100 %. Eleverna känner sig ofta splittrade och stressade."

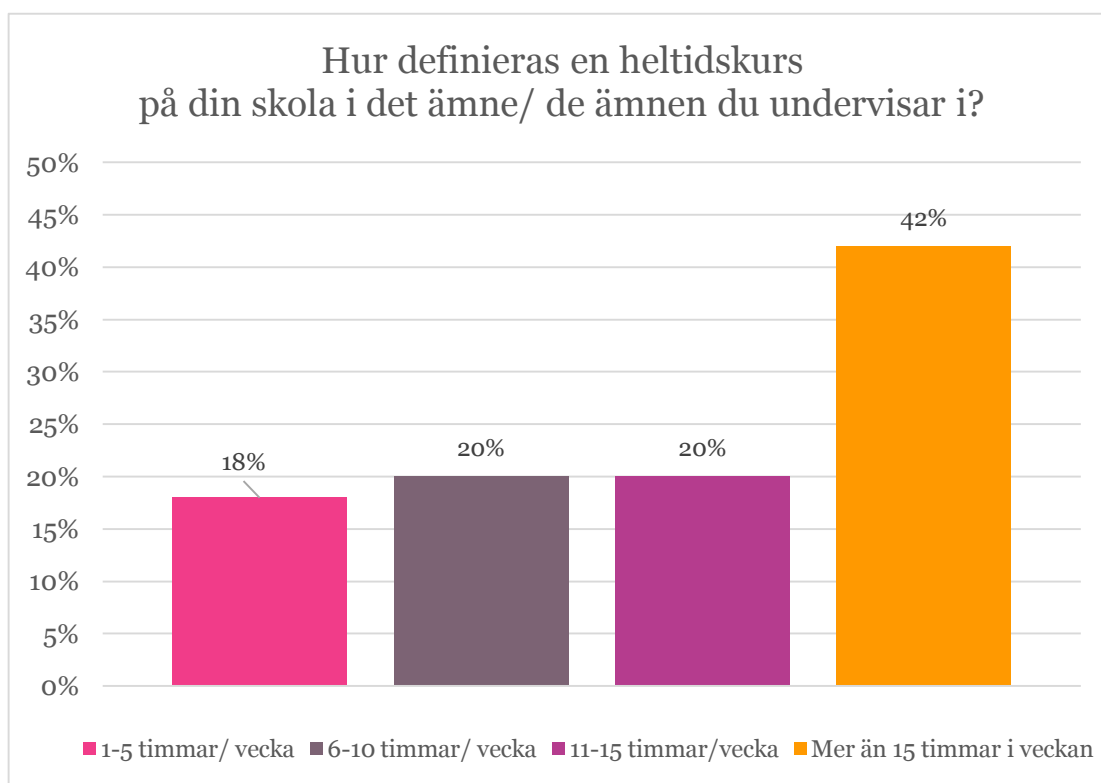
Problem med samordningen är inte bara förvirrande och stressande för eleven. Det minskar också elevernas chanser att nå målen och innebär ett merarbete för lärarnas del.

Det är viktigt att markera att tiden för studier är fredad och inte kan tas till annat. Lärarförbundet vill att vuxenutbildningen ska få möjlighet att på ett bättre sätt överblicka och påverka elevens samlade utbildningssituation, till exempel genom att det skapas tydliga former i varje kommun för hur Arbetsförmedlingens och vuxenutbildningens aktiviteter ska samordnas. Målet för all planering ska vara att underlätta elevens vardag och öka elevens chanser att nå de uppsatta målen.

Gemensamma ramar för heltidskurs skapar likvärdighet

För SFI-undervisningen är det bestämt att en heltidskurs i genomsnitt, under en fyraveckorsperiod, ska ha minst 15 timmars undervisning i veckan. För vuxenutbildning på grundläggande eller gymnasial nivå finns inga sådana regler.

I enkäten ser vi att olika kommuner ser väldigt olika på hur många undervisningstimmar en heltidskurs innebär. För drygt 40 procent av lärarna är en heltidskurs mer än 15 timmar i veckan medan för knappt 20 procent av lärarna är det så lite som 1-5 timmar i veckan.

På många orter innebär det att eleverna får alldeles för lite undervisningstid för att kunna tillgodogöra sig undervisningen på ett bra sätt. Många av eleverna inom vuxenutbildningen har på olika sätt upplevt ett misslyckande i sin tidigare skolgång och har nu valt att få en andra chans. Därför är det viktigt att de får den tillgång till lärare och god undervisning som de behöver. På skolorna med få undervisningstimmar per ämne får lärarna också ofta många grupper att undervisa i parallellt, vilket gör det svårt att överblicka sin arbetssituation och bedömningsunderlaget blir svagt.

Lärarförbundet vill därför införa en gemensam standard för hur många timmars lärarledd undervisning en heltidskurs bör omfatta i veckan. En nationellt reglerad standard skulle ge bättre och mer likvärdiga förutsättningar för eleverna att klara sina studier och ge lärarna mer rimliga arbetsförhållanden.

Bättre löneutveckling och fler behöriga kollegor

Lön och karriärvägar

I dag är medellönen för en SFI-lärare 2 500 kronor lägre än för en gymnasielärare, trots att studietiden ibland - i och med behörighetskomplettering - är längre än för andra lärartjänster. Lärarna på vuxenutbildningen har inte heller fått del av lärarlönelyftet och bara ungefär en procent av förstelärartjänsterna finns inom SFI. Det är inte så man bygger en stark lärarkår och lockar människor till yrket.

Vuxenutbildningen måste se till att bli en mer attraktiv arbetsgivare. Lärarförbundet vill därför att lärare inom vuxenutbildningen ska få ta del av de statliga satsningar på lön,

kompetensutveckling och karriärvägar som kommit många andra lärargrupper till del. Vi vill också att det införs ett professionsprogram för lärare och skolledare så att kompetensutveckling och möjlighet att hitta nya utmaningar i yrket blir en självklar del av alla lärares yrkesliv.

Fler vägar till behörighet

En stor utmaning inom vissa delar av vuxenutbildningen är den låga behörighetsgraden. Till exempel är bara knappt 36 procent av SFI-lärarna behöriga för skolformen. Detta trots att kraven är lågt ställda – i dagsläget behöver en lärare bara läsa till en termin i svenska som andraspråk för att bli behörig. Bland lärarna i särskild utbildning för vuxna är inte ens 30 procent behöriga för skolformen.

Den låga behörighetsgraden är ett stort problem för eleverna som inte får undervisning med en kvalitet som de har rätt till. Det gör också att arbetsbördan på de behöriga lärarna ökar. Om en lärare saknar legitimation krävs att en legitimerad lärare ansvarar för betygssättningen, vilket är en tidskrävande uppgift. Som behörig lärare förväntas du också ofta att utöver dina vanliga arbetsuppgifter handleda obehöriga kollegor. Dina chanser till kollegialt lärande minskar dessutom om du inte har behöriga kollegor att lära tillsammans med. Det är tydligt att lärarna känner av effekterna – i enkäten uppger en tredjedel av SFI-lärarna att andelen obehöriga lärare är en stor utmaning.

Vi behöver markant få upp behörighetsgraden inom SFI, både för elevernas och för de redan behöriga lärarnas skull. Lärarförbundet vill därför kraftigt bygga ut antalet utbildningsplatser inom ämnet svenska som andraspråk och dessutom ge lärare chans till att behörighetskomplettera inom svenska som andraspråk på arbetstid.

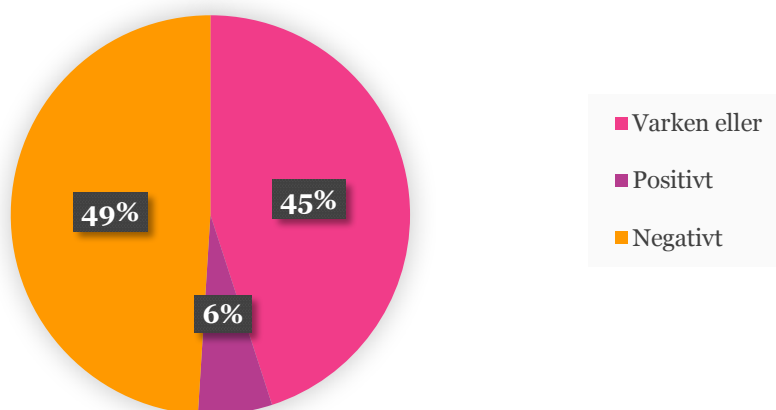
Vi vill också att alla blivande grund- och gymnasielärare ska kunna läsa vuxenpedagogik i sin lärarutbildning och göra sin VFU inom vuxenutbildning, så att fler lärare har möjlighet att välja vuxenutbildningen som sin arbetsplats.

Undervisning på entreprenad skapar osäkerhet

Idag är det vanligt att kommuner lägger ut hela eller delar av sin vuxenutbildning på entreprenad via upphandling. År 2015 läste 45 procent av alla kursdeltagare inom kommunal vuxenutbildningen hos en annan anordnare än kommunen.

I enkäten uppger endast sex procent av lärarna att de är positiva till utbildning i entreprenadform. Nära hälften är negativt inställda.

Hur ser du på den kommunala upphandlingen av vuxenutbildningen på entreprenad?

Bland de som är negativa menar nästan 8 av 10 att utbildningen på entreprenad skapar en osäkerhet i verksamhetens förutsättningar och planering. Det kan till exempel handla om osäkra anställningar för lärare, kortsiktiga lösningar kring lokaler och kursupplägg samt uteblivna satsningar på löner och kompetensutveckling. Det har också funnits problem med oseriösa aktörer.

Lärarförbundet vill därför att det nuvarande systemet för kommunal upphandling av vuxenutbildningen ersätts med ett annat, mer långsiktigt hållbart system.

Ge lärarna bättre förutsättningar

Den kommunala vuxenutbildningen kan fylla olika funktioner för olika elever. För många är den en andra chans att få en gymnasieexamen och komma in på en åtråvärd högskoleutbildning. För andra kan det vara första gången de sitter i skolbänken och lär sig läsa och skriva, och dessutom på ett nytt språk. Oavsett så erbjuder den svenska vuxenutbildningen en unik möjlighet för människor att förändra sin tillvaro, sätta upp nya mål och berika sig som person.

Lärarna är nyckeln till att dessa elevers första, andra eller tredje chans till utbildning ska lyckas. Det är bara genom att ge lärarna bättre förutsättningar att göra ett bra jobb som vuxenutbildningen kan fortsätta att vara framgångsrik. Var med oss i det fortsatta arbetet framåt!

Så vill Lärarförbundet förbättra vuxenutbildningen:

- Arbetsbelastningen måste minska och vissa administrativa sysslor tas bort
- Antagningen till vuxenutbildningen ska ske högst en gång i månaden
- Inför en nationell standard för antal undervisningstimmar för heltidskurser
- Lärarna inom vuxenutbildningen ska få del av samtliga statliga satsningar på lön, kompetensutveckling och karriärvägar
- Andelen behöriga lärare inom SFI ska öka, bland annat genom att de ska kunna komplettera sin behörighet på arbetstid
- Inför ett professionsprogram för lärares och skolledares kontinuerliga kompetensutveckling
- Tillgången och resurstilldelning till vuxenutbildning ska vara stabil över tid
- Dagens upphandlingssystem för vuxenutbildning bör ersättas med ett annat, långsiktigt hållbart system

Lärarförbundet

Box 12229, SE-102 26 Stockholm | Segelbåtsvägen 15, Stockholm | 0770-33 03 03
kontakt@lararforbundet.se | lararforbundet.se